

Kuvailun sujuvoittaminen (keventäminen)

Kuvailustandardiryhmän RDA-pohjaiset kuvailun keventämisehdotukset

Johdanto

Kuvailustandardiryhmä kävi vuoden 2017 aikana läpi RDA-kuvailusääntötekstin kuvailun keventämisen näkökulmasta. Ryhmä teki listan elementeistä, jotka on joko määritelty ydinelementeiksi RDA-tekstissä tai jotka suomalaiset kirjastot ovat linjanneet ydinelementeiksi. Ryhmä laati myös noin 50 kuvailua sujuvoittavaa linjausta tai linjauksen korjausta.

Kuvailustandardiryhmä pyytää muilta kuvailun kansallisilta ryhmiltä (Kumealta, Sisällönkuvailun asiantuntijaryhmältä ja musiikkiaineistoryhmältä) kommentteja näihin keventämisehdotuksiin (ydinelementtilistaan ja linjauksiin) **HELMIKUUN 2018 LOPPUUN MENNESSÄ**. Lisäksi ryhmät miettivät kevään 2018 aikana, mitä muita kuvailuprosessia sujuvoittavia toimenpiteitä voitaisiin suositella. Kuvailun keventämistä/sujuvoittamista käsittelevä työpaja järjestettäneen kuvailun kansallisten ryhmien kesken keväällä 2018. Kuvailustandardiryhmä jatkaa kuvailun keventämistä keväällä 2018 laatimalla RDA-kuvailusäännöistä muille kuin kirjastoille (mm. julkaisualalle) soveltuvia kevytversioita.

Kuvailun sujuvoittamiseen vaikuttavat myös kuvailutyön ulkopuolelta tulevat asiat, esimerkiksi erilaiset standardit ja tunnisteet. Kirjastojärjestelmien uusiminen toivottavasti modernisoi kuvailuvälineitä ja sujuvoittaa kuvailuprosessia, mutta ei poista tarvetta metatietolähtöiseen kuvailun kehittämiseen. Kuvailurakenteen mahdollinen muuttaminen (esim. teostietueiden teon aloittaminen kaikissa aineistotyypeissä) jo nykyisten tuotantovälineiden aikana vaikuttaa kuvailuprosessiin. Työnjaon kehittäminen kirjastosektorin ulkopuolisten tahojen kanssa (ns. kuvailun ekosysteemi) voi osaltaan keventää kirjastoissa tehtävää kuvailutyötä.

Ydinelementit

Ydinelementit ovat elementtejä, jotka on määritelty pakollisiksi RDA Toolkitissa. Lisäydinelementit ovat suomalaisten kirjastojen pakollisiksi linjaamia elementtejä.

[Ydinelementtilistauksessa](#) on 99 täyden tason, 94 välitason ja 59 perustason elementtiä. Täyden tason elementit on merkitty vihreällä värikoodilla ja kursivoilla. Välitason elementit on merkitty keltaisella värikoodilla ja ilman tekstimuotoiluja. Perustason elementit on merkitty punaisella värikoodilla ja paksunnoksella.

Kaikkia elementtejä ei merkitä jokaiseen kuvailuun, vaan elementit valitaan aineistokohtaisesti. Ydinelementtilistauksessa on myös ne elementit, joita merkitään kuvailuun vasta, kun tietomallina on linkitetyn datan tuotantoa tukeva tietomalli (ei MARC 21 -formaattissa). Perustason elementit ovat RDA-kuvailusääntötekstin määrittelemiä pakollisia perusydynelementtejä. Välitasolla ja täydellä tasolla on elementtejä, jotka on linjattu Suomen kirjastoissa pakollisiksi perusydynelementtien lisäksi.

Toimijoiden kuvailussa linjattavien lisäydinelementtien määrä voi vielä tarkentua. Listasta puuttuvat ne ydinelementit, jotka tulevat RDA-kuvailusääntöjen muutoksen myötä 2019.

Kuvailustandardiryhmä suosittaa RDA:ta noudattaville kirjastoille täyden tason käyttämistä. Perustasoa voi kuitenkin käyttää aineistokohtaisesti ja tietokantakohtaisesti. Perustason kuvailu ei estä kuvailijaa tallentamasta myös muita elementtejä. Täyden tason ja välitason elementtimäärien ero on niin pieni, että voidaan pohtia, tarvitaanko välitasoa.

Linjaukset

Kuvailustandardiryhmä teki RDA-kuvailusääntötekstiä ohjaavia ja selittäviä linjausehdotuksia:

- Kohdan 2.3.3 *Rinnakkainen päänimeke* linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Rinnakkainen nimeke on lisäydinelementti.
 - Ehdotus: Rinnakkainen nimeke on lisäydinelementti täydellä tasolla ja välitasolla.
- Kohdan 2.3.4 *Muu nimeketieto* linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Muu nimeketieto on lisäydinelementti.
 - Ehdotus: Muu nimeketieto on lisäydinelementti täydellä tasolla ja välitasolla.
- Kohdan 2.3.7 *Aiempi päänimeke* linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Aiempi päänimeke on lisäydinelementti.
 - Ehdotus: Aiempi päänimeke on lisäydinelementti täydellä tasolla ja välitasolla.
- Kohdan 2.3.8 *Myöhempi päänimeke* linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Myöhempi päänimeke on lisäydinelementti.
 - Ehdotus: Myöhempi päänimeke on lisäydinelementti täydellä tasolla ja välitasolla.
- Kohdan 2.4.1.5 *Useita nimiä sisältävä vastuullisuustieto* valinnainen poisjättäminen muutetaan linjaus:
 - Nyt: Ei sovelleta valinnaista poisjättämistä tiedollisen tai taiteellisen sisällön luomisesta tai toteutuksesta vastuussa olevien henkilöiden, sukujen tai yhteisöjen nimien merkitsemiseen liittyen. Poimittuihin tietueisiin ei tarvitse lisätä nimiä.
 - Ehdotus: Sovelleta valinnaista poisjättämistä.
- Kohdan 2.8.4 *Kustantajan nimi* linjaus poistetaan:
 - Nyt: Lisäydinelementti. Kaikkien tiedonlähteessä esiintyvien kustantajien nimet merkitään, poikkeuksena sarja-aineiston kuvailu.
- Kohdan 2.9.4 *Jakajan nimi* linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Lisäydinelementti.
 - Ehdotus: Jakajan nimi merkitään aina videotallenteiden kuvailuun.
- Kohdan 3.2.1.3 *Mediatyyppi* linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Jos aineistolle ei pystytä määrittelemään pääasiallista mediatyyppiä, merkitään kaikki aineistoon liittyvät mediatyypit.
 - Vaihtoehto: Melindassa sovelletaan vaihtoehtoa b: mediatyypit, jotka vastaavat aineiston olennaisimpia osia.
 - Ehdotus: Vaihtoehto: Sovelletaan täydellä tasolla sekä väl- ja perustasolla vaihtoehtoa b: merkitään mediatyypit, jotka vastaavat aineiston olennaisimpia osia.
- Kohdan 3.3.1.3 *Tallennetyyppi* linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Jos aineistolle ei pystytä määrittelemään pääasiallista tallennettyä, merkitään kaikki aineistoon liittyvät tallennetyypit.

- Vaihtoehto: Melindassa sovelletaan vaihtoehtoa b: tallennetyypit, jotka vastaavat aineiston olennaisimpia osia.
- Ehdotus: Vaihtoehto: Sovelletaan täydellä tasolla sekä väl- ja perustasolla vaihtoehtoa b: merkitään mediatyypit, jotka vastaavat aineiston olennaisimpia osia.
 - Kohdan 3.4.5.3 *Numeroimattomat sivut, lehdet ja palstat yksittäisessä niteessä* linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Suositellaan kohtia a) ja b). Melindassa tehtävässä kuvailussa myös vaihtoehto c) voi olla mahdollinen.
 - Ehdotus: Vaihtoehtoa c ei noudateta täydellä tasolla.
 - Kohdan 3.4.5.3.1 *Numeroidut ja numeroimattomat jaksot* (toinen abc-kohta) linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Suositellaan kohtia a) ja b). Melindassa tehtävässä kuvailussa myös vaihtoehto c) voi olla mahdollinen.
 - Ehdotus: Vaihtoehtoa c ei noudateta täydellä tasolla.
 - Kohdan 3.4.5.8 *Monimutkainen ja epäsäännöllinen numerointi* linjausta muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Suositellaan kohtia a) ja b).
 - Ehdotus: Vaihtoehtoa c ei noudateta täydellä tasolla.
 - Kohtaan 3.5 *Koko* lisätään linjaus seuraavasti:
 - Ehdotus: Koko on lisäydinelementti täydellä tasolla ja välitasolla muissa kuin verkkoaineistoissa ja sarja-aineistoissa. ~~Koko ei ole lisäydinelementti perustasolla.~~
 - Kohtaan 3.5.1.6 *Useita tallenteita käsittävät aineistot* linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Vaihtoehto: ei sovelleta vaihtoehtoa.
 - Ehdotus: Vaihtoehto: sovelletaan vaihtoehtoa perustasolla.
 - Kohtaan 3.16.4.3 *Toistonopeuden merkitseminen* lisätään linjaus seuraavasti:
 - Ehdotus: Vaihtoehto: ei sovelleta vaihtoehtoa.
 - Kohtaan 3.19.3.3 *Koodausmuodon merkitseminen* lisätään linjaus seuraavasti:
 - Ehdotus: Käytä sopivaa termiä Metatietosanastosta. Jos sopivaa termiä ei löydy Metatietosanastosta, tee ehdotus Metatietosanaston ylläpitäjille, met-sanasto@helsinki.fi
 - Kohtaan 4.6.1.4 *URL-osoitteen lisäyksen, korjauksen tai poiston vaativat muutokset* lisätään linjaus seuraavasti:
 - Ehdotus: Vanhentuneet URL-osoitteet poistetaan tekstimuotoisen aineiston kuvailusta.
 - Kohdan 5.4 *Kieli ja kirjoitusjärjestelmä* linjauksesta poistetaan turhana seuraava lause:
 - Melinda-metatietovarannon kuvailussa ei kuvailijan translitteroimaa nimekettä merkitä varianttinamekkeeksi vaan päänimekkeeksi.
 - Kohdan 5.7 *Tunnistamistaso* linjausta muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Lisäydinelementti.
 - Ehdotus: Lisäydinelementti. Tunnistamistaso ei ole lisäydinelementti perustasolla.
 - Kohdan 5.8 *Käytetty lähde* linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Lisäydinelementti.
 - Ehdotus: Lisäydinelementti. Tunnistamistaso ei ole lisäydinelementti perustasolla.
 - Kohdan 6.2.1.8 *Alkukirjainten ja kirjainsanojen kirjoittaminen* linjaus poistetaan linjaus turhana:
 - Nyt: Noudatetaan liitteen A ohjeita.
 - Kohdan 6.2.2.6.1 *Nimeke tietolähteistä* linjaus poistetaan säännön vastaisena:
 - Nyt: Vakiintuneen nimekkeen valinnassa voidaan käyttää erikielisiä tietolähteitä.
 - Kohtaan 6.2.2.6.2 *Sepitetyt nimekkeet* lisätään linjaus seuraavasti:
 - Ehdotus: Vaihtoehto: ei sovelleta vaihtoehtoa.
 - Kohtaan 6.2.2.7 *Muulla kuin kuvailevan yhteisön käyttämällä kirjoitusjärjestelmällä löytyvät nimekkeet* lisätään linjaus:
 - Ehdotus: Vaihtoehto: Vaihtoehtoa sovelletaan vain ennen vuotta 1501 julkaistujen aineistojen kuvailussa sekä seuraavassa listassa olevien nimekkeiden osalta (linkki listaan tulossa).
 - Kohdan 6.9.1.3 *Sisältötyypin merkitseminen* linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Vaihtoehto: Sovelletaan vaihtoehtoa b: sisältötyypit, jotka soveltuvat aineiston olennaisimpiin osiin.
 - Ehdotus: Vaihtoehto: Perustasolla sovelletaan vaihtoehtoa a ja täydellä ja välitasolla vaihtoehtoa b.
 - Kohdan 6.15.1.3 *Esityskokoonpanon merkitseminen* linjausta lievennetään seuraavasti:
 - Nyt: Esityskokoonpano merkitään erillisenä elementtinä aina kun mahdollista.
 - Ehdotus: Esityskokoonpano merkitään erillisenä elementtinä aina kun mahdollista. Perustasolla esityskokoonpanoa ei tarvitse merkitä erillisenä elementtinä.
 - Kohdan 6.16.1.3 *Musiikkiteosten numerointien merkitseminen* linjausta lievennetään seuraavasti:
 - Nyt: Musiikkiteoksen numerointi merkitään erillisenä elementtinä aina kun mahdollista.
 - Ehdotus: Musiikkiteoksen numerointi merkitään teoksen kuvailuun erillisenä elementtinä aina kun mahdollista. Perustasolla musiikkiteoksen numerointia ei tarvitse merkitä teokseen kuvailuun erillisenä elementtinä.
 - Kohdan 6.17.1.3 *Sävellajin merkitseminen* linjausta lievennetään seuraavasti:
 - Nyt: Sävellaji merkitään erillisenä elementtinä, mikäli sitä pidetään tarpeellisenä.
 - Ehdotus: Sävellaji merkitään erillisenä elementtinä, mikäli sitä pidetään tarpeellisenä. Perustasolla sävellajia ei tarvitse merkitä erillisenä elementtinä.
 - Kohdan 6.18.1.4 *Sovitukset, transkriptiot tms.* linjausta lievennetään seuraavasti:
 - Nyt: Taidemusiikkisovituksesta, -transkriptiosta tms. merkitään *sovitettu* täydennettynä sovituksen esityskokoonpanolla aina kun mahdollista.
 - Ehdotus: Taidemusiikkisovituksesta, -transkriptiosta tms. merkitään *sovitettu* täydennettynä sovituksen esityskokoonpanolla aina kun mahdollista. Perustasolla sovituksen esityskokoonpanoa ei tarvitse merkitä erillisenä elementtinä.
 - Kohtaan 6.23.2.9.5.2 *Yksittäinen katkelma, joka identifioidaan numeroinnilla* lisätään linjaus seuraavasti:
 - Ehdotus: Vaihtoehto: noudatetaan vaihtoehtoa. Käytetään arabialaisia numeroita luvun merkitsemisessä.
 - Kohdan 7.13.2 *Kirjoitusjärjestelmä* linjaus poistetaan:
 - Nyt: Lisäydinelementti silloin, kun kieltä voidaan kirjoittaa usealla kirjoitusjärjestelmällä tai kieltä on kirjoitettu sille poikkeuksellisella kirjoitusjärjestelmällä.
 - Kohdan 7.15 *Kuvitus* linjaus poistetaan, sillä kuvateoksen kuvailuun ei sisällytetä kuvituselementtiä.
 - Nyt: Lisäydinelementti kuvateoksissa.
 - Selitys: Linjaus poistetaan, sillä kuvitus-elementtiä voi käyttää vain aineistoissa, jotka eivät ole ensisijaisesti kuvia.
 - Kohtaan 7.22.1.4 *Osien kesto* lisätään linjaus seuraavasti:
 - Ehdotus: Vaihtoehto: sovelletaan vaihtoehtoa.
 - Kohdan 7.25.5 *Lisätieto mittakaavasta* linjaus poistetaan:
 - Nyt: Lisäydinelementti.
 - Kohtaan 8.10 *Tunnistamistaso* lisätään linjaus seuraavasti:
 - Ehdotus: Lisäydinelementti.
 - Kohdan 9.19.1.1 *Yleiset suositukset henkilön auktorisoidun hakutiedon muodostamisesta* linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Valinnainen lisäys: Sovelletaan valinnaista lisäystä.
 - Ehdotus: Valinnainen lisäys: Sovelletaan valinnaista lisäystä kansallisbibliografisessa henkilön kuvailussa.

- Kohdan 9.10.1.3 ~~Syntymä- ja kuolin aika~~ linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Valinnainen lisäys: Sovelletaan valinnaista lisäystä.
 - Ehdotus: Valinnainen lisäys: Sovelletaan valinnaista lisäystä henkilöiden kuvailussa.
- Kohdan 9.19.1.4 linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Valinnainen lisäys: Sovelletaan valinnaista lisäystä. Kansallisbibliografisessa kuvailussa ei sovelleta valinnaista lisäystä.
 - Ehdotus: Valinnainen lisäys: Valinnaista lisäystä ei sovelleta kansallisbibliografisessa henkilön kuvailussa.
- Kohdan 16.2.2.12 ~~Muissa hallintoalueissa sijaitsevat paikat~~ linjaus muutetaan seuraavasti:
 - Nyt: Vaihtoehto: sovelletaan vaihtoehtoa.
 - Ehdotus: Vaihtoehto: ei noudatettava vaihtoehtoa.
- Kohdan 19.1.2 Teokseen liittyvien henkilöiden, sukujen ja yhteisöjen merkitseminen linjausta muokataan seuraavasti:
 - Nyt: Aggregaattiteokseen (esim. artikkelikokoomateos) sisältyvien teosten tekijöitä tai teoksiin liittyviä muita henkilöitä, sukuja tai yhteisöjä ei tarvitse merkitä, jos tekijäviittausten tekeminen osoittautuu kohtuuttoman raskaaksi.
 - Ehdotus: Kuvailuvan yhteisön harkinnan mukaan merkitään kaikki tai vain osa aggregaattiteokseen (esim. artikkelikokoomateos) sisältyvien teosten tekijöistä tai teoksiin liittyvistä muista henkilöistä, suvuista tai yhteisöistä.
- Kohdan 20.2 *Ekspression tekijä* linjausta muokataan seuraavasti:
 - Nyt: Toimittaja, kääntäjä, sanoittaja ja sovittaja ovat ydinelementtejä, kuvittaja on ydinelementti silloin kun on kyse kuvateoksesta. Jos samassa roolissa on useampi ekspression tekijä, voi soveltaa valinnaista poisjättämistä. Muut ekspression tekijät merkitään, kun ne katsotaan tärkeiksi.
 - Ehdotus: Toimittaja, kääntäjä, sanoittaja, pääesittäjä ja sovittaja ovat ydinelementtejä. Kuvittaja on ydinelementti silloin, kun kuvitus on keskeinen, mutta ei ainoa teoksen sisältö. Kuvateoksissa kuvien tekijä on teoksen tekijä eli roolissa *taiteilija*.
- Kohtaan 23.5.1.3 Suhteen määrittämisen merkitseminen lisätään linjaus seuraavasti:
 - Ehdotus: Liitteen M määritteitä ei käytetä toistaiseksi aihetta osoittavissa suhteissa (MARC 21 -formaatin 6XX-kentissä). Määritteitä aletaan käyttää, kun MARC 21 -formaatti mahdollistaa i-osakentän käytön 6XX-kentissä.
- Kohdan 25.1 *Viittauksen kohteena oleva teos* linjausta muokataan seuraavasti:
 - Nyt: Teosten välinen osa-kokonaisuussuhde on lisäydinelementti kokoomateoksissa, poikkeuksina runot, virret, konferenssiselitteet, päiväkirjat, haastattelu- tai kirjekokoelmat ja vastaavat aineistot. Linjaukseen voidaan tehdä poikkeus kuvailevan yhteisön harkinnan mukaan, jos linjauksen noudattaminen osoittautuu kohtuuttoman raskaaksi. Teosten välinen suhde on lisäydinelementti myös sarjasuhteissa (seuraaja, edeltäjä yms.).
 - Ehdotus: Teosten välinen suhde on lisäydinelementti sarja-aineiston suhteissa (seuraaja, edeltäjä yms.). Teosten väliset johdannaisuudet ja kokoomateosten osa-kokonaisuussuhteet merkitään tapauskohtaisesti.
- Kohdan 26.1 *Viittauksen kohteena oleva ekspressio* linjausta muokataan seuraavasti:
 - Nyt: Ekspressioiden väliset suhteet muodostavat kokoomateosten ydinelementin. Linjaukseen voidaan tehdä poikkeus kuvailevan yhteisön harkinnan mukaan, jos linjauksen noudattaminen osoittautuu kohtuuttoman raskaaksi. Kun kokoomateos koostuu alkuperäisestä ekspressiosta ja sen käännöksestä, kummastakin ekspressiosta luodaan analyttinen auktorisoitu hakutieto. Jos kokoomateokseen sisältyy alkuperäisen ekspression lisäksi useampi kuin yksi käännös, luodaan alkuperäisestä ekspressiosta ja vähintään yhdestä käännöksestä analyttinen auktorisoitu hakutieto. Samaa periaatetta noudatetaan, kun on kyse kokoomateoksen eri kieliversioista. Kun kokoomateos koostuu muunlaisista ekspressioista, muodostetaan analyttinen auktorisoitu hakutieto vallitsevasta tai järjestyksessä ensimmäisestä ekspressiosta, jos se muodostaa merkittävän osan kuvailun kohteesta. Esipuhetta tai johdantokappaletta ei huomioida. Ekspressioiden väliset suhteet eivät yleensä muodosta ydinelementtiä silloin kun kyseessä on runoantologia, virsikokoelma, konferenssijulkaisu, aikakausjulkaisu, haastattelu- tai kirjekokoelma tai vastaava. Ekspressioiden väliset suhteet muodostavat ydinelementin myös silloin kun kyseessä on sarjojen välinen suhde, jota kuvataan ilmaisulla Seuraaja tms. Sarjamaisten ekspressioiden keskinäiset suhteet merkitään.
 - Ehdotus: Ekspressioiden välinen suhde on lisäydinelementti sarja-aineiston suhteissa (seuraaja, edeltäjä yms.). Ekspressioiden väliset johdannaisuudet (esim. käännökset) ja osa-kokonaisuussuhteet merkitään tapauskohtaisesti.
- Kohtaan A.1 *Yleinen suositus* lisätään linjaus seuraavasti:
 - Ehdotus: Vaihtoehto: Sovelletaan vaihtoehtoa manifestaatoin ja kappaleen niiden elementtien merkitsemisessä, joita ei jäljennetä kuvailuun tiedonlähteessä esiintyvässä muodossa.
- Kohtaan I.O *Soveltamisala* lisätään linjaus seuraavasti:
 - Ehdotus: Aineiston ja toimijan välisen suhteen määrite merkitään kuvailuun tapauskohtaisesti.
- Kohtaan M *Soveltamisala* lisätään linjaus seuraavasti:
 - Ehdotus: Liitteen M määritteitä ei käytetä toistaiseksi aihetta osoittavissa suhteissa (MARC 21 -formaatin 6XX-kentissä). Määritteitä aletaan käyttää, kun MARC 21 -formaatti mahdollistaa i-osakentän käytön 6XX-kentissä. ~~vaan määritteet merkitään teosten välisiin suhteisiin (MARC 21 -formaatin 7XX-kenttiin).~~